

SLAĐANA JOVANOVIĆ,
BILJANA SIMEUNOVIĆ-PATIĆ

FEMICID

U V O D

Ubistvo je jedan od vodećih uzroka prevremene smrti žena u mnogim zemljama sveta. Univerzalna je pravilnost da je nasilje u porodici tipičan kontekst u kome se događa. U Evropi svake godine više žena (starosti između šesnaest i četrdeset četiri godine) umre ili bude ozbiljno povređeno zbog nasilja u porodici nego zbog raka ili saobraćajnih nesreća¹. Nasilje prema ženama uopšte i ubistvo žena kao njegov ekstremni vid, danas se intenzivno razmatraju kao problemi ljudskih prava i javnog zdravlja, ali i kao manifestacije nasilja zasnovanog na rodu. Uprkos pojačanoj akademskoj pažnji tokom poslednjih decenija, fenomen nasilja prema ženama, a naročito problem femicida², i dalje je nedovoljno prou-

---

Dr Slađana Jovanovi, docent Pravnog fakulteta Univerziteta Union, Beograd.

Dr Biljana Simeunović-Patić, docent Kriminalističko-policijske akademije, Beograd.

¹ Recommendation 1450 (2000) on Violence against Women in Europe, t. 4. <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta00/EREC1450.htm>

² Terminom "femicid" Jill Radford i Diana Russell su 1992. godine označile "mizoginično ubistvo žene od strane muškarca". D. E. H. Russell, J. Radford: *Femicide: The Politics of Woman Killing*, Twayne Publishers, New York, 1992. Godine 2001, Russell je preformulisala svoju definiciju femicida u: "ubistvo žene od strane muškarca zbog njene rodne pripadnosti". D. E. H. Russell, R. A. Harmes (Eds.): *Femicide in Global Perspective*. NY Teachers College Press, New York, 2001, pre-

čen, što se nepovoljno reflektuje na aktuelni učinak intervencija i efikasnost prevencije u ovom domenu.

Jedna od univerzalnih pravilnosti jeste da žene žrtve ubistva najčešće bivaju viktimizovane od strane svojih aktuelnih ili bivših intimnih (bračnih, vanbračnih i ljubavnih) partnera: intimni partnerski odnos višestruko je rizičniji za žene nego za muškarce.

U SAD, na primer, od strane intimnih partnera biva ubijeno 40–50% žena i svega 5,5% muškaraca žrtava rasvetljenih ubistava.³ Po pravilu, najugroženije su žene stare između 20 i 50 godina, a u pozadini ubistva u okviru partnerkog odnosa, bez obzira na to koji je partner ubijen, najčešće postoji hronično fizičko nasilje muškarca nad ženom.

Za razliku od žena koje, kada izvrše ubistvo nad svojim muškim partnerom, to čine nakon hroničnog trpljenja zlostavljanja ili usled straha za vlastite i živote svoje dece, muškarci svoje partnerke najčešće ubijaju kada one izraze ili realizuju nameru da okončaju partnerski odnos.⁴

Posledice ubistava žena u okviru partnerskih odnosa su ne samo izuzetno teške, već i dalekosežne, i to kako na individualnom, tako i na socijalnom planu. Ubistvo partnerke najčešće se događa u stanu, često u prisustvu dece, a dugoročni psihološki efekti posmatranja ubistva majke nisu u potpunosti poznati.⁵

Ubistva žena kao oblik zločina mržnje i seksističkog nasilja najtragičniji su indikator dimenzija diskriminacije žena u jednom socijalnom sistemu i predstavljaju osobito težak, samoreprodukujući društveni problem nesagledivih socijalnih posledica.

---

ma: M. Widyono: Conceptualizing Femicide, in *Strengthening Understanding of Femicide*, Program for Appropriate Technology in Health, *InterCambios*, Medical Research Council of South Africa, and World Health Organization, 2009, p 7. S druge strane, Jacquelyn Campbell i Carol Runyan su femicid odredile kao "svako ubistvo žene, nezavisno od motiva ili statusa učinioca". J. C. Campbell, C.W. Runyan: Femicide: guest editors' introduction, *Homicide Studies*, 1998, Vol. 2, 4, pp. 347–352.

³ J. C. Campbell, P. Sharps, N. Glass: Femicide, in B. S. Fisher, S. P. Lab (Eds.) *Encyclopedia of Victimology and Crime Prevention*, Sage Publications, Inc., 2010, p. 402.

⁴ J. C. Campbell: "If I can't have you, no one can": Power and control in homicide of female partners, in J. Radford, D. E. H. Russell (Eds.): *Femicide: The politics of woman killing*, Twayne, New York, 1992, pp. 99–113; R. Gartner, M. Dawson, M. Crawford: Woman killing: Intimate femicide in Ontario, 1974–1994. *Resources for Feminist Research*, 1999, 26, pp. 151–173; K. Polk: *When men kill: Scenarios of masculine violence*. Cambridge University Press, Cambridge, UK, 1994; M. Wilson, M. Daly: Spousal homicide risk and estrangement. *Violence and Victims*, 1993, 8, pp. 3–15.

⁵ V. Frye, S. Wilt: Femicide and Social Disorganization, *Violence against Women*, 2001, Vol. 7, 3, pp. 335–351.

UBISTVO ŽENA U OKVIRU INTIMNIH PARTNERSKIH ODNOSA:
OSNOVNA KRIMINOLOŠKA OBELEŽJA

Istraživanja su pokazala da se stope i dinamika ubistava u okviru intimnih partnerskih odnosa ne može zadovoljavajuće objasniti dejstvom socio-strukturalnih faktora koji se inače uspešno koriste za objašnjenje stopa i dinamike ostalih ubistava i drugih krivičnih dela. Ovo ubistvo je, po svemu sudeći, jedinstveni fenomen, u izvesnoj meri različit od ostalih ubistava.⁶ S druge strane, pak, neki autori ukazuju da su, s obzirom na etiološka obeležja, ubistva partnerki od strane muškaraca u određenoj meri specifična i u odnosu na ostale (lakše) oblike nasilja muškaraca nad ženama.

Novija istraživanja psiholoških i kriminoloških obeležja muškaraca koji vrše nasilje nad partnerkom ukazala su na heterogenost ove populacije. Holtzworth-Munroe i Stuart (1994) su konstruisali tipologiju muškaraca koji vrše nasilje u porodici, koristeći tri deskriptivne dimenzije: težina/ozbiljnost (*severity*) nasilja nad partnerkom; opštost (*generality*) primene nasilja, i prisustvo psihopatoloških smetnji/poremećaja ličnosti nasilnika. Izdvojeno je tri tipa nasilnika u porodici: 1) nasilnici koji vrše nasilje isključivo u porodici (*family only* – FO); 2) generalno nasilni/antisocijalni (*generally violent/antisocial* – GVA), i 3) disforične/granične ličnosti (*dysphoric/borderline* (DB). Ovi autori nalaze da oko polovine svih muškaraca koji vrše nasilje u porodici jesu oni koji su nasilni isključivo u porodici (potpadaju pod kategoriju FO). Oni se najmanje razlikuju od muškaraca-nenasilnika iz kontrolnih grupa, a primena nasilja, koja nije prečesta, ograničena je na članove porodice i nije ekstremna. Psihoaktivne supstance konzumiraju umereno, a njihovo je nasilje, pretpostavlja se, rezultat kombinacije faktora poput slabih veština komunikacije sa partnerkom, blago povišene impulsivnosti i zavisnosti od partnerke. U grupu generalno nasilnih/antisocijalnih (GVA) spada četvrtina učinilaca nasilja u porodici. Karakteriše ih nizak nivo psihološkog distresa i depresije i umeren nivo besa, dismisivan stil afektivnog vezivanja, ekstremno visoka impulsivnost, antisocijalna ličnost, konzumiranje psihoaktivnih supstanci i kirminalno ponašanje. Oni vrše od umereno do izuzetno ozbiljnih oblika nasilja kako unutar porodice, tako i izvan nje. Najzad, preostalu četvrtinu nasilnika koji spadaju u kategoriju disforičnih/graničnih ličnosti (DB) karakteriše najviši nivo psihološkog distresa i emocionalne nestabilnosti. Kod njih se mogu uočiti znaci granične ličnosti, veoma su zavisni od partnera, preokupirani partnerskim odnosom i reaguju gnevom kada se osete odbačenim, zanemarenim ili omalovaženim. Istraživanja ukazuju da će upravo

---

⁶ Ibid.

ovaj tip na prekid odnosa najčešće reagovati primenom nasilja i proganjanjem partnerke.⁷ Kod njih je prisutna visoka depresivnost i jarost, a kriminalno ponašanje i konzumiranje psihoaktivnih supstanci je retko ili srednje učestalo. Akti nasilja koje vrše su od umerene do visoke težine i ograničeni su uglavnom na članove porodice. Dixon i saradnici su, istražujući ubistva partnerki u Engleskoj, takođe utvrdili da su disforične/granične ličnosti i generalno nasilni/antisocijalni nasilnici oni tipovi nasilnika za koje postoji najveća verovatnoća da će učiniti femicid.⁸ Rezultati novijih studija uglavnom ukazuju na razlike u psihološkim i kriminološkim obeležjima između muškaraca koji prema partnerkama vrše neletalno nasilje, u odnosu na muškarce koji vrše ubistvo nad njima. Muškarce koji ubijaju partnerke karakteriše konvencionalnije zaleđe u pogledu odrastanja, obrazovanja, zaposlenja i istorije prestupničkog ponašanja, češće ih karakteriše patološka posesivnost i ljubomora i češće koriste ili prete vatrenim oružjem nego što je to slučaj sa muškarcima koji nad partnerkom vrše neletalno nasilje. Pred izvršenje ubistva, najčešće su rastavljeni od partnerke, a nasilje su primenjivali i u prethodnim partnerskim odnosima; ređe su od ostalih u kritično vreme pod dejstvom alkohola i ređe su prethodno vršili nasilje prema žrtvi. Kako ističu Dobash i saradnici, po svemu sudeći je teško održiva hipoteza o jednostavnoj progresiji partnerskog nasilja od neletalnog ka letalnom.⁹ U različitim kontekstima je utvrđeno da ubice partnerki od ostalih nasilnika u partnerskim odnosima diferenciraju ekstremna ljubomora, upotreba oružja ili opasnog oruđa ili upućivanje pretnji da će se ono upotrebiti, a neki nalazi ukazuju i na prediktivni značaj žrtvine procene da se nalazi u životnoj opasnosti.¹⁰

Danas se širom sveta sve više primenjuju posebni instrumenti za procenu rizika od partnerskog nasilja. U SAD i Kanadi, primera radi, u najširoj primeni su Instrument za procenu opasnosti (*Danger Assessment* – DA), Instrument za procenu rizika od nasilja od strane supružnika (*Spousal Assault Risk Assessment* – SARA) instrument pod nazivom MOSAIC 20 i Upitnik za nasilje u porodici (*Domestic Violence Inventory* – DVI), koji koriste agencije unutar sistema krivič-

⁷ L. Dixon, C. Hamilton-Giachritsis, K. Browne: Classifying Partner Femicide, *Journal of Interpersonal Violence*, 2008, Vol. 23, 1, pp. 74–93.

⁸ Ibid., pp. 75–76.

⁹ R. E. Dobash, R. P. Dobash, K. Cavanagh, J. Medina-Ariza: Lethal and Nonlethal Violence Against an Intimate Female Partner: Comparing Male Murderers to Nonlethal Abusers, *Violence Against Women*, 2007, Vol. 13, 4, pp. 329–353.

¹⁰ E. Echeburúa, J. Fernández-Montalvo, P. de Corral, J. J. López-Goñi: Assessing Risk Markers in Intimate Partner Femicide and Severe Violence: A New Assessment Instrument. *Journal of Interpersonal Violence*, 2009, Vol. 24, 6, pp. 925–939.

ne pravde radi procene rizika prestupnika.¹¹ Reč je o instrumentima konstruisanim na temelju postojećeg saznanja o faktorima rizika od partnerskog nasilja. Organizovani shodno ekološkom modelu objašnjenja, faktori rizika za vršenje nasilja nad partnerkom uključuju: 1) na individualnom nivou – mladost; nisko obrazovanje; nizak socioekonomski status/niske prihode; nezaposlenost; iskustvo viktimizacije nasiljem u detinjstvu (viktimizacija fizičkim ili seksualnim nasiljem i posmatranje nasilja između roditelja); mentalni poremećaj (antisocijalna ličnost); sklonost upotrebi psihoaktivnih supstanci (alkohola i droga); prihvatanje nasilja; istorija vršenja zlostavljanja; 2) na interpersonalnom nivou – razlike u nivou obrazovanja; održavanje više partnerskih odnosa istovremeno; nezadovoljstvo bračnim životom/bračna nesloga; konflikti u vezi sa rodnim ulogama; trajanje braka; 3) na nivou zajednice – prihvatanje tradicionalnih rodnih uloga; slabe sankcije unutar zajednice; obeležja susedstva: prihvatljivost nasilja, siromaštvo, visoka zastupljenost nezaposlenosti, visoka zastupljenost domaćinstava u kojima se primenjuje fizičko kažnjavanje; 4) na nivou društva – tradicionalne rodne i društvene norme koje podržavaju nasilje.¹²

Faktori rizika za letalno nasilje muškarca nad partnerkom, pored ostalog i pre svega, uključuju prethodno nasilje, separaciju¹³ i patološku posesivnost (povezanu sa pitanjima disbalansa moći i kontrolnih taktika unutar partnerskog odnosa).¹⁴ Separacija može istovremeno biti "rešenje" problema okončanjem nasilnog partnerskog odnosa, ali i tačka u kojoj može doći do eskalacije nasilja, kada muškarac odbije da 'pusti' ženu da ode. Intenzitet posesivnosti bi tu mogao igrati ulogu centralnog faktora – muškarac koji ne dopušta ženi da napusti partnerski odnos može se preusmeriti sa projekta njenog zadržavanja, na projekat njenog kažnjavanja, koje realizuje eskaliranjem nasilja prema njoj, sve do letalnog.¹⁵ Dobash i saradnici ukazuju, međutim, da u populaciji muškaraca

---

¹¹ Prema: R. E. Dobash et al., op. cit.

¹² World Health Organization/London School of Hygiene and Tropical Medicine: *Preventing intimate partner and sexual violence against women: taking action and generating evidence*. Geneva, World Health Organization, 2010, p. 27.

¹³ Zanimljivo je da neka istraživanja ukazuju da se faktori rizika za ubistvo partnerke u lezbejskim odnosima iznenađujuće poklapaju sa faktorima rizika za ubistvo partnerke u okviru heteroseksualnog odnosa – separacija, prisustvo ranijeg nasilja, ekstremna ljubomora i posesivnost/primenjena kontrolnih taktika kod nasilnog partnera, uz primenu vatrenog oružja, primarno generišu femicidni rizik u oba tipa partnerskog odnosa (Glass et al., 2004).

¹⁴ Jacquelyn Campbell i saradnici upućuju na to da u literaturi posvećenoj ovom problemu konstantno provejava stav učinioca koji se može izraziti kao: "Ako te ne mogu imati ja, niko neće". J. Campbell et al., 2010, op. cit., p. 403.

¹⁵ R. E. Dobash et al., op. cit., p. 349.

koji ubijaju partnerke postoje i oni koji nisu imali problematične životne istorije u detinjstvu i odraslom dobu, nisu ranije primenjivali nasilje prema žrtvi i drugim osobama i nisu pod dejstvom alkohola u kritično vreme. Obeležja tog klastera učinilaca predstavljaju veliki izazov, posebno za praktičare, budući su postojeći instrumenti za procenu rizika od partnerskog nasilja skoro neprimenjivi u njihovom slučaju.

UBISTVO ŽENE KAO OBLIK ZLOČINA MRŽNJE I SEKSISTIČKOG NASILJA

Ubijanje žena koje se opravdava razlozima vezanim za nevrednovanje njihovog bivstvovanja, te za supremaciju muškog pola i njegovo "prirodno" pravo da odlučuje o sudbini žene, stara je pojava. Uprkos naporima savremene, "civilizovane" zajednice da ovakvu praksu iskoreni i obezbedi jednake mogućnosti za oba pola, ona je i dalje prisutna. U siromašnijim, patrijarhalnijim društvima, onima u kojima je prisutna visoka tolerancija na nasilje, ona ima svoj otvoreni izraz, dok je u drugima prikrivena. U aktuelnom trenutku, na međunarodnom planu ponovo se otvara pitanje ubijanja žena i razmatra potreba za usvajanjem ovog pojma kako bi se pojave koje rezultuju smrću žena, a vezane su za patrijarhalne koncepte društvenih uloga muškaraca i žena, nazvale pravim imenom i kako bi se skrenula pažnja država na ovaj perzistentni društveni problem koji ima mnogostruke posledice. Femicid se naročito dovodi u vezu sa problemom nasilja nad ženama, te se predstavlja kao njegov ekstremni izraz, dok se od država zahteva da kreiraju ili unaprede politike koje će ženama obezbediti zaštitu prava na život.

Pojam femicid (*femicide*)¹⁶ je prvi put upotrebljen u Engleskoj 1801. godine u značenju "ubijanje žena". Godine 1848. ovaj termin je objavljen u Whartonovom leksikonu prava sa naznakom da je ubijanje žena krivično delo¹⁷, što upućuje na zaključak da se dugo tolerisala praksa lišavanja života žena, odnosno da ubistvo žene nije imalo isti značaj kao ubistvo muškarca.

U okviru feminističkog pristupa nasilju nad ženama pojam je dobio novo značenje, te se pod femicidom podrazumevaju ubistva sa mizogenim motivi-

---

¹⁶ U literaturi se kao sinonim sreće termin ginocid (*gynocide*).

¹⁷ The Oxford English Dictionary, 1989, p. 285. Prema: <http://en.wikipedia.org/wiki/Femicide>.

ma¹⁸. Kao argumenatacija je poslužila paralela sa ubistvima afro-amerikanaca koja imaju rasističke motive, te je istaknuto da ni sva ubistva žena nisu ista, već se mogu jasno izdvojiti ona u čijoj je pozadini mizoginija¹⁹. Kada rod (*gender*)²⁰ žrtve nije u okvirima motiva učinioca, ubistvo žene ne predstavlja femicid, ili, najprostije rečeno: femicid predstavlja ubistva žena od strane muškaraca upravo zbog toga što su žene²¹. Ubrzo se koncept femicida proširio sa mizoginijama na sve oblike seksističkih²² ubistava, jer su mizoginija ubistva ograničena na ona koja su motivisana mržnjom prema ženama, dok seksistička uključuju ubistva (žena od strane muškaraca) motivisana prezirom prema ženama, osećanjem moći, superiornosti, prevlasti nad ženama ili uverenjem da se žena poseduje i kontroliše. Sinonim ginocid (*gynocide*) prvi put je upotrebila radikalna feministkinja Mary Daly 1978. godine, određivši ga kao sistematsko sakaćenje, silovanje i ubijanje žena od strane muškaraca.²³

¹⁸ D. E. H. Russell, N. Van de Ven (Eds.): *Crimes Against Women: The Proceedings of the International Tribunal, Les Femmes*, Millbrae, 1976. Inače, autorke su bile osnivačice (narodnog) Međunarodnog tribunala za zločine prema ženama, organizovanog u Briselu, od 4. do 8. marta 1976. godine, sa namerom da se skrene pažnja na različite oblike zločinačkog postupanja prema ženama u svim kulturama (među kojima je i femicid). Praksa organizovanja ovakvih tribunala se nastavila, pa je tako 2. marta 2010. godine u Njujorku organizovan tribunal pred kojim su svoja "svedočenja" o zločinima iznele žene iz Burme. Vidi: <http://www.nobelwomensinitiative.org/images/stories/burma.pdf>

¹⁹ O mizoginiji kao "čudnoj društvenoj bolesti", zasnovanoj na ambivalentnim osećanjima prema ženi, u: M. Blagojević, "Mizoginija: kontekstualna i/ili univerzalna?", u: M. Blagojević (prir.) *Mapiranje mizoginije u Srbiji: diskursi i prakse (II tom)*, Asocijacija za žensku inicijativu, Beograd, 2005, str. 20–36.

²⁰ Ubistva motivisana rodnom pripadnošću žrtve nazivaju se *gendercide* (eng.), a u njegovim okvirima postoje femicid i androcid. Vidi: M. A. Warren: *Gendercide: The Implications of Sex Selection*, Rowman&Littlefield Publishers, Lanham, 1985; U srpskoj feminističkoj literaturi nema izvedenog pojma "rodocid", što bi odgovaralo prevodu sa engleskog.

²¹ J. Radford, D. E. H. Russell (Eds.): *Femicide: The politics of Woman Killing*, Twayne Publishers, New York, 1992. D. E. H., R. A. Harmes (Eds.): *Femicide in Global Perspective*, Teachers College Press, New York, 2001, pp. 13–14.

²² Seksizam predstavlja oblik diskriminacije po osnovu pola čiji su osnovi ukorenjeni u tradicionalnim stereotipima ili poimanju društvenih (rodnih) uloga. Polna diskriminacija se obično povezuje sa diskriminacijom žena u kontekstu patrijarhata i patrijarhalnih shvatanja. Pojam seksizma uključuje mržnju prema određenom polu i/ili predrasude o njemu, kao i rodne stereotipe. On je obično povezan sa argumentacijom o rodnoj supremaciji.

²³ M. Daly: *Gyn/Ecology: The Metaethics of Radical Feminism*, Beacon Press, Boston, 1978, pp. 237–238. Prema: J. Caputi, *The Age of Sex Crime*, Bowling Green University Popular Press, 1987, p. 3.

Feministkinje u Latinskoj Americi su među prvima prihvatile termin femicid, tačnije feminucid²⁴ u vezi sa velikim brojem mizoginih ubistava u meksičkom gradu Sjudad Huarezu – “prestonici femicida”²⁵. Žrtve, najčešće mlade žene (starosti od 12 do 22 godine) i to siromašne migrantkinje, radnice u fabrikama u vlasništvu stranog kapitala (tzv. *maquiladoras*) bivaju silovane, prebijene ili osakaćene, a učinioci ostaju neotkriveni, odnosno nekažnjeni²⁶. Da se zaista može govoriti o “gradu mrtvih žena” govori podatak da su u desetogodišnjem periodu (1993–2003) ubijene 373 žene, a njih 70 je prijavljeno kao nestalo²⁷, dok je na teritoriji Meksika u periodu od 1999. do 2006. godine ubijeno 6000 žena²⁸. Specijalna komisija koja se bavi praćenjem istraga i pristupa pravdi u vezi sa slučajevima femicida, 2006. godine je definisala ovu pojavu na sledeći način: “Feminicid je skup zločina protiv čovečnosti koji uključuju ubistva, otmice i nestanke žena i devojaka u kontekstu urušenih institucija, koji karakteriše slaba vladavina prava koja pogoduje nekažnjavanju. Feminicid je zločin države.”²⁹ Inače, brutalna ubistva žena u Huarezu koja su izašla na svetlo dana skrenula su pažnju na istovetnu praksu u drugim latinoameričkim državama, naročito Gvatemali, Nikaragvi i El Salvadoru³⁰.

²⁴ Interesantno je da one prave otklon prema terminu femicid (*femicidio*) i insistiraju na pojmu feminucid (*feminicidio*) kao adekvatnijem s obrazloženjem da se u pojmu femicida (po analogiji sa homicidom) ističe samo pol žrtve kao *differentia specifica*, dok se opredeljenjem za feminucid naglašava mizoginistička konotacija ubistva, a sama pojava se vezuje za zločin iza koga stoji država koja ne štiti prava žena na život slobodan od nasilja. Latinoamerička feministkinja koja je iskovala ovaj pojam je Marsela Lagarde (Marcela Lagarde), a povod je upravo femicid u Huarezu. Vidi uvod u špansko izdanje knjige: *Feminicidio: Una Perspective Global*, Universidad Nacional Autonoma de Mexico, 2006, str. 20, <http://books.google.com/books?id=Aq1yKJQFjLYC&printsec=frontcover&hl=sr#v=onepage&q&f=false>

²⁵ Grad od 1.3 miliona stanovnika u blizini granice sa SAD, poznat je po učestalim nestancima i ubistvima žena koji privlače pažnju od 1993. godine. Vidi: “Gender Violence in Mexico”, <http://www.feministezine.com/feminist/international/Gender-Violence-in-Mexico.html>

²⁶ N. Sarria: Femicides of Juarez: Violence against Women in Mexico, *Council of Hemispheric Affairs*, 2009, p. 1, <http://www.commondreams.org/view/2009/08/03-8>

²⁷ Amnesty International: *Intolerable Killings, Mexico: Ten Years of Abductions and Murder of Women in Ciudad Juárez and Chihuahua*, 2003.

²⁸ Report of the Special Commission on Femicides of the 59th Legislature of the Deputy Chamber, prema: S. Brugger, *From Mexico to Lima – Femicide: a Global Phenomenon?*, Heinrich Boll Stiftung, European Union, Brussels, 2009, p. 9.

²⁹ *Ibid.*, p. 6.

³⁰ Vidi: K. Paterson: Americas Program Reprot: Femicide on the Rise in Latin America, IRC Americas, March 8, 2006, <http://americas.irs-online.org/am/3142>

Pored ubistava u vezi sa nasiljem kakvo je silovanje ili prebijanje, u okviru femicida, kao oblika diskriminacije, odnosno nasilja nad ženama ulaze i ubistva, odnosno smrtni ishodi u vezi sa genitalnim sakaćenjem (*genital mutilation murder*),³¹ žrtvovanjem udovica spaljivanjem (*sati*), ubistvima zbog miraza i drugim femicidnim običajima u Indiji³², kao i sa “zločinima/ubistvima iz časti” (*honor crimes/killings*).³³

U femicid se mogu svrstati i prikrivene forme ubistva žena koje se sastoje u nepružanju pomoći, odnosno prepuštanju žena smrtnom ishodu zbog mizoginističkih ili seksističkih motiva ili društvenih konsturkata. Npr. tradicionalno se muška deca vrednuju više u odnosu na žensku, te mnoge devojčice gladuju kako bi se braći obezbedila hrana. U vezi sa pomenutim, ne sme se zaboraviti ni na i danas raširenu praksu infanticida, odnosno feticida (*foeticide*) čiju su žrtve takođe češće devojčice, odnosno fetusi ženskog pola dok je u pozadini želja za obezbeđenjem muškog potomstva kao vrednijeg. U okviru prikrivene forme femicida mogla bi ući i samoubistva koja učine žene zbog (porodičnog/partnerskog) nasilja koje trpe.

Postoje i shvatanja prema kojima pojam femicida ne treba ograničavati na mizoginistička, odnosno seksistička ubistva, već da pod tim pojmom treba podrazumevati ubistva žena bez obzira na motive ili status učinioca,³⁴ što predstavlja povratak originalnom tumačenju pojma iz 1801. godine i depolitizaciju feminističkog poimanja femicida. Smatramo da poimanje femicida kao kategorije ubistva koju karakterišu mizoginistički, odnosno seksistički motivi tre-

---

³¹ Praksa genitalnog sakaćenja se vezuje za delove zapadne, istočne i severoistočne Afrike, neke zemlje Azije i Srednjeg Istoka, kao i za pojedine imigrantske zajednice u Evropi i Severnoj Americi. Spisak zemalja u kojima je dokumentovana ova praksa: WHO, *Eliminating Female Genital Mutilation*, 2008, str. 29–30, http://whqlibdoc.who.int/publications/2008/9789241596442_eng.pdf

³² Procenjuje se da je u Indiji, zbog ovakvih praksi, u periodu kraćem od jednog veka “nestalo” više od 50 miliona žena, te je 2006. godine počela kampanja “50 miliona nestalih”, radi podizanja svesti javnosti o femicidu u Indiji, te sprečavanju i suzbijanju pomenutih praksi. R. Banerji: *Female Genocide in India and the 50 Million Missing Campaign*, *Intersections: Gender and Sexuality in Asia and Pacific*, Issue 22, October 2009, <http://intersections.anu.edu.au/issue22/banerji.htm#n1>

³³ Interesantno je pomenuti običaj ubistva iz časti koji postoji u Pakistanu, a žrtve su preljubnici. Sam običaj (karo-kari) ne pravi (formalno) razliku između muškaraca i žena u smislu da je onaj ko učini preljubu, bilo muškarac bilo žena, na meti člana porodice koji spasava čast. Ipak, podaci pokazuju da je velika nesrazmera između tako žrtvovanih žena u odnosu na muškarce. Tako, u periodu 1998–2004. ubijeno je 2700 preljubnica i 1300 preljubnika. Vidi: Karo-kari, <http://en.wikipedia.org/wiki/Karo-kari>

³⁴ J. C. Campbell, C.W. Runyan, op. cit.

ba zadržati, imajući u vidu perzistentnost i raširenost pojave, te potrebu za kreiranjem posebnih politika koje bi uticale na njeno suzbijanje i sprečavanje. Tako femicid treba posmatrati kao kategoriju koja je smeštena u okvire šireg koncepta diskriminacije, odnosno nasilja nad ženama.

POLITIČKE I PRAVNE IMPLIKACIJE KONSTRUKTA FEMI(NI)CIDA

Politički uticaj prepoznate nove kategorije ubistva (femicida/feminicida) na međunarodnom planu imao je nekoliko nivoa. Zabrinjavajuće stope femicida (i uopšte nasilja nad ženama) u latinoameričkim zemljama doprinele su usvajanju Interameričke konvencije o prevenciji, kažnjavanju i iskorenjivanju nasilja prema ženama 1994. godine (Belém do Pará Konvencija) od strane Generalne skupštine Organizacije američkih država³⁵. Međunarodni mehanizmi za praćenje kršenja (ženskih) ljudskih prava se aktiviraju u vezi sa ovim problemom (uz apostrofiranje perzistentnog problema u Huarezu)³⁶, ali se i više od deset godina kasnije razmere problema značajno ne smanjuju, a države sporo napreduju po pitanju suzbijanja ovakve prakse i kažnjavanja učinilaca. Specijalna izveštačica za nasilje prema ženama (UN Komisije za ljudska prava) u svojim izveštajima o situaciji u Meksiku, Gvatemali i drugim latinoameričkim zemljama³⁷ ukazuje na ukorenjenu praksu ubijanja mladih žena, obično posle silovanja ili prebijanja i propuste u državnom odgovoru na problem.

---

³⁵ Konvencija je usvojena 9. juna 1994. godine u Brazilu, na 24. redovnom zasedanju Generalne skupštine Organizacije američkih država. Vidi: Inter-American Convention on the Prevention, Punishment and Eradication of Violence against Women "Covention of Belém do Pará", <http://scm.oas.org/pdfs.agres/ag03808E01.pdf>

³⁶ Interamerička komisija za ljudska prava je, posle posete Specijalne izveštačice Meksiku 2002. godine, usvojila zaključke i preporuke u vezi sa problemom "mrtvih žena Huareza". Vidi: ICHR, The Situation of the Rights of Women in Ciudad Juarez, Mexico: The Right to be Free from Violence and Discrimination, OEA/Ser. L/V/II.117, Doc. 44, 7 March 2003. <http://www.cidh.oas.org/annualrep/2002eng/chap.vi.juarez.htm>

³⁷ Vidi: Integration of the Human Rights of Women and a Gender Perspective: Violence against Women, Report of the Special Rapporteur of violence against women, its causes, and consequences, Yakin Ertürk, Misson to Mexico, E/CN.4/2006/61/Add.4; p. 11–13; Integration of the Human Rights of Women and a Gender Perspective: Violence against Women, Report of the Special Rapporteur of violence against women, its causes, and consequences, Yakin Ertürk, Misson to Guatemala, E/CN.4/2005/72/Add.2, p. 9–12.

O ubistvu sedamnaestogodišnje devojke u jednom dnevnom novinama piše: "Pronađena je vezanih ruku, u plastičnoj kesi bačenoj na đubrište. Vrat joj je presečen, ima rane i posekotine po licu i grudima, a metak joj je ispaljen u glavu iz neposredne blizine. Bila je silovana; njene plastične sandale, bela haljina i donji veš su nađeni pored tela."³⁸

U borbu protiv feminicida, a za prepoznavanje i prihvatanje ovog pojma, te u razmatranje mogućnosti davanja istom i posebnih krivičnihopravnih okvira krenula je i Evropa. Polazište jeste zastrašujući "latinoamerički femicid", ali i prepoznavanje potrebe da se pomogne u njegovom rešavanju, kao i želja da se ovaj fenomen nazove posebnim imenom i dobije adekvatan (i krivičnopravni) odgovor, gde god da mu je mesto dešavanja.

Tako je Parlamentarna skupština Saveta Evrope 21. juna 2005. godine usvojila Rezoluciju 1454 (2005) o nestanku i ubistvu velikog broja žena i devojaka u Meksiku³⁹ u kojoj nagoveštava razmatranje koncepta feminicida koji bi mogao naći svoje mesto i u evropskom krivičnom pravu. Rezolucija koja je usledila 2009. godine ponela je upravo naziv Feminicidi (*Femicides*)⁴⁰ i pored pohvala meksičkoj vladi koja zaoštara borbu protiv feminicida, sadrži preporuke evropskim državama. U Rezoluciji se konstatuje postojanje nasilja nad ženama i feminicida i na evropskom tlu, pri čemu se nalaže posvećivanje posebne pažnje imigrantskim zajednicama koje bi trebalo "odučavati" od običaja koji podrazumevaju nasilje nad ženama, a slično je i sa zemljama koje žele da pristupe Evropskoj uniji. Naime, da bi država postala članica Evropske unije mora dokazati da vodi računa o ženskim ljudskim pravima i da se bori protiv nasilja nad ženama i feminicida. Preporučuje se i oštrije kažnjavanje nasilja nad ženama koje ima rodnu dimenziju, kao i feminicida. U preporukama koje su (pozivajući se na Rezoluciju o feminicidu) upućene Komitetu ministara navodi se potreba za formiranjem posebnog tela/opservatorije koja će prikupljati podatke o nasilju nad ženama, a naročito feminicida, u evropskim zemljama, kako bi se uočili propusti u ostvarivanju zaštite žena i preduzele mere za njihovo otklanjanje⁴¹.

---

³⁸ Prensa Libre, 12 June 2004, Amnesty International: Guatemala: No protection, no justice: killings of women in Guatemala, AMR,34/017/2005, <http://web.amnesty.org>

³⁹ Council of Europe Parliamentary Assembly, Resolution 1454(2005)Disappearance and murder of a great number of women and girls in Mexico, <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta05/ERES1454.htm>

⁴⁰ Council of Europe Parliamentary Assembly, Resolution 1654(2009)Femicides, <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta09/ERES1654.htm>

⁴¹ Council of Europe Parliamentary Assembly, Recommendation 1861(2009)Femicides, <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta09/EREC1861.htm>

Evropski parlament je 2007. godine usvojio Rezoluciju o ubistvima žena (femicidima) u Centralnoj Americi i Meksiku i ulozi Evropske unije u borbi protiv ove pojave⁴². Femicid se definiše kao oblik nasilja prema ženama definisanim čl. 1 Belém do Pará Konvencije⁴³ koje država u kojoj postoji vladavina prava mora kažnjavati i iskorenjivati. I ovaj dokument, kao i oni Saveta Evrope, pored obećanja podrške zemljama u kojima je femicid rasprostranjen, skreće pažnju članicama EU da se i na svojim prostorima obračunaju sa ovom pojavom.

Međunarodno interesovanje za femicid, naročito za prostore na kojima je ova praksa raširena, kao i pritisci od strane međunarodnih organizacija usloveli su izmene legislativne u zemljama Latinske Amerike. Tako je u Meksiku 2007. godine usvojen Opšti zakon o pristupu žena životu slobodnom od nasilja koji definiše koncept femicida, dok je od 27. jula 2011. femicid inkriminisan. Ovo krivično delo se sastoji u “nanošenju ženi očiglednih i ponižavajućih povreda pre ili posle lišenja života”, a učinilac može biti kažnjen kaznom zatvora do 60 godina. Takođe, “pretnje, uznemiravanje, nasilje ili povrede, ali i izlaganje ili odbacivanje leša žrtve na javnom mestu ukazuju na rodno zasnovano ubistvo”. Delo dobija teži oblik u slučaju postojanja emotivne veze (romantične ili odnosa poverenja) između učinioca i žrtve, srodstva ili odnosa supremacije. Promenjene su i krivičnoprocesne odredbe, te se zahteva od onih koji sprovode istragu da strogo poštuju ustanovljene protokole u vezi sa krivičnim delom femicida kako bi se osigurala efikasnost u identifikovanju žrtve i učinioca. Inače, od 2004. godine u Meksiku postoji i Specijalni tužilac za nasilje nad ženama.⁴⁴ Godine 2007. i Kosta Rika uvodi nova krivična dela u vezi sa nasiljem nad ženama, a među njima i femicid. Gvatemala 2008. godine⁴⁵ usvaja Zakon protiv femicida i drugih oblika nasilja nad ženama.

---

⁴² European Parliament Resolution on the Murders of Women (femicides) in Central America and Mexico and the Role of the EU in fighting this Phenomenon (2007/2025(INI)).

⁴³ “Nasilje nad ženama je svaki akt ili ponašanje, zasnovano na rodu, koje uzrokuje smrt ili fizičko, seksualno ili psihološko povređivanje ili patnju žena, bez obzira na to da li se dešava u javnoj ili privatnoj sferi”.

⁴⁴ LACWHN, Mexico City defines Femicide in the Penal Code, http://www.reddesalud.org/news/act1_int.php?id=288

⁴⁵ Iste godine Gvatemala beleži najveći broj ubistava žena do tada (722). Vidi: The Guatemala Human Rights Commission/USA, “Guatemala’s Femicide Law: Progress against Impunity”, p. 2, http://www.ghrc-usa.org/Publications/Femicide_Law_ProgressAgainstImpunity.pdf

Međutim, u pravnoobavezujućem dokumentu Saveta Evrope, Konvenciji o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici⁴⁶ koja je usvojena 2011. godine (otvorena za potpisivanje od 11. maja 2011) termin *femicid* se ne koristi. Ipak, ona postavlja čvršće obaveze državama članicama u vezi sa prevencijom i suzbijanjem nasilja nad ženama i nasilja u porodici, pri čemu se nasilje definiše šire nego što je to učinjeno u Inter-američkoj konvenciji (jer je nasilje “oblik diskriminacije žena i kršenja njihovih ljudskih prava, a predstavlja svaki akt rodno zasnovanog nasilja koji rezultuje ili je podoban da rezultuje fizičkom, seksualnom, psihološkom ili ekonomskom štetom ili patnjom žena, uključujući pretnje takvim aktima, prinudu, arbitrarno lišenje slobode bilo da se dešava u privatnoj ili javnoj sferi” – čl. 3.a). Jasno je da u ovako široko postavljenom okviru nasilja nad ženama ima mesta i za femicid, a u čl. 51 nalaže se državama da preko ovlašćenih organa u slučajevima nasilja procenjuju rizik od smrtnog ishoda i obezbede podršku i bezbednost žrtvi. Procena rizika se mora vršiti i tokom istrage i kada su primenjene zaštitne mere, a naročito se mora voditi računa o tome da li učinilac poseduje vatreno oružje ili mu je ono dostupno. Konvencija predviđa i formiranje ekspertske grupe (GREVIO) koja će pratiti primenu Konvencije u državama članicama (čl. 66).

Ipak, usvajanje pojma femicida u evropskim dokumentima i navedene preporuke usloveli su veću budnost nacionalnih naročito nevladinih organizacija, te se užurbano prikupljaju podaci o ovoj pojavi i vrše pritisci na vlade da se više angažuju u sferi zaštite žena od nasilja, naročito imajući u vidu donošenje pravnoobavezujućeg dokumenta – Konvencije o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

SITUACIJA U SRBIJI

U Srbiji ne postoji zvanična statistika koja bi sadržala podatke o femicidu, te se ovom pojavom bave nevladine organizacije, tačnije Mreža (nevladinih organizacija) “Žene protiv nasilja” koje u svom biltenu objavljuju podatke o femicidu. Najnoviji podaci se odnose na šestomesečni period 2011. godine, a prikupljeni su iz novinskih članaka⁴⁷. Tako je u ovom periodu u Srbiji ubijeno (naj-

---

⁴⁶ Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence, <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/HTML/DomesticViolence.htm>

⁴⁷ Podaci koji slede preuzeti su iz: Mreža “Žene protiv nasilja”, Femicid: ubistva žena u Srbiji, šestomesečni izveštaj za period 1. januar – 30. jun 2011, str. 2, <http://www.zeneprotivnasilja>.

manje) 28 žena, od toga većina (21) u kontekstu porodičnog/partnerskog nasilja (dok je u 2010. godini u takvom kontekstu stradalo 30 žena)⁴⁸. Najčešće je na strani učinioca (60, 71%) bio suprug ili bivši suprug, dok je kao sredstvo izvršenja najčešće korišćeno (vatreno) oružje ili oruđe, a bilo je i slučajeva teškog fizičkog nasilja koji su doveli do smrtnog ishoda (u jednom slučaju je trudna žena pretučena do smrti). Za 57% slučajeva bilo je podataka o ranijem (ne)prijavlivanju nasilja, te je utvrđeno da je od tog broja u svakom trećem slučaju nasilje bilo prijavljivo ranije (policiji, centru za socijalni rad). Ovaj podatak je indicacija intertnosti institucija koje se nisu angažovale na zaustavljanju nasilja kako bi smrtni ishod bio izbegnut.

Blagovremeno sprečavanje ubistava žena, te pružanje pomoći i zaštite otklonilo bi još jednu posledicu: bez majke je ostalo 21 maloletno dete, 14 punoletne dece, dok u 22% slučajeva uzrast dece nije bio poznat. Neefikasno delovanje institucija u porodicama u kojima ima dece, a prisutno je nasilje (makar deca bila samo svedoci, odnosno živela u takvom okruženju) dovodi i do generacijske transmisije nasilja, odnosno prenošenja nasilničkog obrasca ponašanja, odnosno uloge žrtve na decu. Podsetimo i na to da se deca smatraju žrtvama nasilja i kada nisu neposredno viktimizovana nasiljem, ali žive u porodičnom okruženju u kome nasilje postoji⁴⁹. Značajan podatak jeste i to što 39,29% žena nije živelo u zajednici sa nasilnikom, što je protivno često postavljanom pitanju-rešenju za problem nasilja u porodici: Zašto ga ne ostavi? Ovaj podatak potvrđuje nalaze istraživanja koje je sprovedeno u Beogradu, za period od 1985. do 1993. godine, prema kojima je za ženu najveći rizik od homocidne viktimizacije heteroseksualna partnerska veza, a naročito je u tom smislu rizičan pokušaj prekida veze. Naime, u pomenutom prostornom i vremenskom okviru, od ukupnog broja ubijenih žena (i onih viktimizovanih pokušajem ubistva) 65,6% je viktimizovano od strane partnera⁵⁰, a istu sliku pokazuju istraživanja sprovedena u drugim ze-

net/images/stories/pdf/femicid/FEMICID_Sestomesečni_kvantitativno-narativni_izvestaj_01.januar-30.jun_2011.godine.pdf

⁴⁸ Izveštaj o femicidu u Srbiji za 2010. godinu: Femicid, *Elektronski bilten Mreže "Žene protiv nasilja"*, br. 4, 2010, http://www.zeneprotivnasilja.net/images/stories/bilteni/Bilten_br_4_Femicid.pdf

⁴⁹ U slovenačkom Zakonu o sprečavanju nasilja u porodici navedeno je da se u ovakvim slučajevima dete mora smatrati žrtvom. Zakon o preprečavanju nasilja v družini, "Uradni list RS", br. 16/08.

⁵⁰ B. Simeunović-Patić: Ubistva heteroseksualnih partnera: kriminološke i viktimološke karakteristike, *Temida*, br. 3, 2002, str. 7.

mljama⁵¹. Žene su najčešće viktimizovane ubistvom od strane partnera/bivšeg partnera, a posebno je rizičan prekid, odnosno pokušaj prekida partnerske veze. U Francuskoj je istraživana upravo veza između nasilja u porodici i samoubistava žena, te se iznosi podatak da bi na godišnjem nivou (reč je o 2005. godini) femicidom bio obuhvaćen znatno veći broj žena, ukoliko bi se na broj ubijenih (150) dodao i broj onih koje su izvršile samoubistvo zbog nasilja koje su trpele (300)⁵². Samoubistvo žrtve jeste jedna od mnogih posledica nasilja u porodici/partnerskom odnosu, te je prikupljanje i ovih podataka od značaja za podizanje svesti o opasnosti nasilja i potrebi da se na njega blagovremeno reaguje.

Moglo bi se reći da je Srbija ispunila evropsku preporuku koja se tiče razmatranja unošenja konstrukta femicida u krivično zakonodavstvo. Krivični zakonik RS poznaje poseban oblik teškog ubistva – ubistvo člana porodice koji je prethodno zlostavljan (čl. 114 t. 10 KZ). Takođe, krivično delo nasilja u porodici dobija teži oblik ukoliko prilikom akta nasilja bude prouzrokovana teža posledica – (u odnosu na koju postoji nehat učinioca, za razliku od teškog ubistva kod koga je relevantan oblik krivice koji postoji u odnosu na smrtnu posledicu umišljaj) – čl. 194 st. 4 KZ. Nesaglasje sa evropskim zahtevima postoji po pitanju tumačenja bitnog obeležja dela – člana porodice. Naime, novelom od 2009. godine preciziran je (i sužen) krug lica koja se imaju smatrati članovima porodice, te se ne bi svi slučajevi lišenja života žene od strane muškog člana porodice/partnera mogli kvalifikovati po navedenim članovima. Naime, prema tumačenju zakonodavca datom u čl. 112 st. 28 KZ bitna odrednica u slučaju da se radi o bivšim bračnim partnerima jeste život u zajedničkom domaćinstvu, dok bivši vanbračni partneri ne uživaju nikakvu zaštitu. S druge strane, Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici⁵³ ne slaže se sa tumačenjem koje insistira na zajedničkom domaćinstvu niti sa diskriminisanjem vanbračnih partnera, pa i kada su bivši i daje fleksibilnije tumačenje mogućih učinilaca i žrtava (čl. 3b Konvencije⁵⁴). Na istoj liniji je i Nacionalna strategija za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim

⁵¹ Vidi: Femicid, *Elektronski bilten Mreže "Žene protiv nasilja"*, br. 4, 2010, http://www.zene-protivnasilja.net/images/stories/bilteni/Bilten_br_4_Femicid.pdf

⁵² Ibid., p. 17.

⁵³ Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence, CETS No. 210. Stupila je na snagu 11. 5. 2011. godine ratifikacijom od strane Austrije, Finske, Francuske, Nemačke, Grčke, Islanda, Luksemburga, Portugala, Crne Gore, Slovačke, Španije, Švedske i Turske. <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=210&CM=1&CL=ENG>

⁵⁴ Prema Konvenciji, nasilje u porodici je svaki čin fizičkog, seksualnog, psihološkog ili ekonomskog nasilja koje se dešava u porodici ili porodičnoj zajednici ili između bivših ili sadaš-

odnosima⁵⁵. Naime, kao jedna od aktivnosti koje treba da obezbede ostvarenje opšteg cilja koji se odnosi na unapređenje normativnog okvira za zaštitu žena od nasilja, predviđeno je konsolidovanje relevantnih odredbi krivičnog i porodičnog zakonodavstva, a najveća razlika među njima tiče se upravo određivanja kruga lica koja se imaju smatrati članovima porodice⁵⁶.

Na praktičnom nivou i dalje su prisutni problemi u praksi u smislu neprimenjivanja ili neefikasnog primenjivanja postojećih odredbi koje štite žene od nasilja (u porodici/partnerskom odnosu prvenstveno), a naročit je problem ne uzimanja “za ozbiljno” prijavljenih slučajeva nasilja ili neblagovremeno reagovanje na njih⁵⁷. I rezultati skorašnjeg istraživanja nasilja u porodici (u Vojvodini) pokazuju visok stepen nezadovoljstva radom državnih organa i institucija, posebno policije i centara za socijalni rad, a ključni izvor nezadovoljstva predstavlja odnos predstavnika državnih službi prema žrtvi koji se ogleda u omalovažavanju, potcenjivanju, okrivljavanju žrtve, inertnosti, nerazumevanju problema i odsustvu empatije⁵⁸.

Ovakvo (ne)postupanje države može je odvesti pred Evropski sud za ljudska prava, jer je ona u obavezi da zaštiti pravo na život svih svojih građana i da u ovakvim slučajevima postupa sa dužnom pažnjom. U vezi s tim podsećamo na slučaj Tomašić protiv Hrvatske⁵⁹, u kome je utvrđena odgovornost države Hrvatske zbog propuštanja koje je povredilo pravo na život dve žene. Naime, država je reagovala na prijavljene pretnje M. M. da će bomobom razneti bivšu ženu: on je osuđen na pet meseci zatvorske kazne, a izrečena mu je i mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi. Ipak, po izlasku iz zatvora, M. M. je realizovao svoje pretnje i ubio bivšu ženu, kćerku i sebe. Utvrđena je odgovornost države zbog nepravilne procene rizika i opasno-

njih supružnika ili partnera, bez obzira da li učinilac nasilja deli ili je delio ili nikada nije delio isto mesto stanovanja sa žrtvom.

⁵⁵ Vlada RS: Nacionalna strategija za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima, http://www.srbija.gov.rs/vesti/dokumenti_sekcija.php?id=45678

⁵⁶ Ibid., p. 32.

⁵⁷ O problemima u srpskoj pravosudnoj praksi, u: S. Jovanović: *Pravna zaštita od nasilja u porodici*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2010, str. 157–275.

⁵⁸ S. Čopić, V. Nikolić-Ristanović, N. Petrović: *Nasilje u porodici u Vojvodini i društvena reakcija*, u: V. Nikolić-Ristanović, (ur.) *Nasilje u porodici u Vojvodini*, Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova, Novi Sad, 2010, str. 124.

⁵⁹ O ovom, kao i o slučaju Opuz protiv Turske, videti: Z. Mršević: *Presude Evropskog suda za ljudska prava u slučajevima porodičnog nasilja*, u: V. Nikolić-Ristanović, S. Čopić, *Prava žrtava i EU: izazovi pružanja pomoći žrtvama*, Viktimološko društvo Srbije – VDS, Prometej, Beograd, 2011, str. 37–49.